Anu Mutanen, OTT, julkisoikeuden apulaisprofessori 25.2.2026

LAUSUNTO EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAEIKSI SOSIAALIHUOLTOLAIN, IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN TOIMINTAKYVYN TUKEMISESTA SEKÄ IÄKKÄIDEN SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUISTA ANNETUN LAIN JA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON ASIAKASMAKSUISTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA (HE 113/2025 VP)

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan pyytämänä lausuntona esitän kunnioittavasti seuraavan.

Yleistä

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on saanut sosiaali- ja terveysministeriöltä lisäselvityksen (5.2.2026) hallituksen esityksestä 113/2025 vp eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta. Lisäselvityksessä ehdotetaan tehtäväksi muutoksia hallituksen esityksessä ehdotettuun sääntelyyn esityksestä annetun perustuslakivaliokunnan lausunnon PeVL 51/2025 vp perusteella. Lisäselvitys pitää sisällään pykäläehdotukset perusteluineen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pyytää lausuntoa ministeriön uudesta pykäläehdotuksesta sekä arvioimaan, onko siinä huomioitu riittävällä tavalla perustuslakivaliokunnan valtiosääntöoikeudelliset huomiot vai jääkö ehdotuksesta sellaista valtiosääntöoikeudellista epäselvyyttä, mikä edellyttäisi eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaisesti lausuntoa perustuslakivaliokunnalta.

Seuraava arvioni on valtiosääntöoikeudellinen ja rajautuu sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntopyynnön mukaisesti kysymykseen siitä, onko sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsiteltävänä olevaa hallituksen esitystä (HE 113/2025 vp) koskevassa sosiaali- ja terveysministeriön lisäselvityksessä esitetyissä muutosehdotuksissa otettu riittävällä tavalla huomioon perustuslakivaliokunnan valtiosääntöoikeudelliset huomiot vai jääkö ehdotusten perustuslainmukaisuudesta epäselvyyttä eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Asian arvioinnin oikeudellisten perusteiden osalta viittaan samasta hallituksen esityksestä sosiaali- ja terveysvaliokunnalle aiemmin (1.12.2025) antamaani lausuntoon toistamatta näitä perusteita tässä. Toin mainitussa aiemmassa lausunnossani esille, että sosiaali- ja terveysministeriö oli kiinnittänyt huomiota perustuslakivaliokunnan niihin huomioihin, jotka eivät muodosta säätämisjärjestyskysymyksiä. Nyt annetun lausuntopyynnön liitteenä olevissa uusissa lisäselvityksissä nostetaan lisäksi asianmukaisesti esille itsemääräämisoikeuteen liittyviä seikkoja. Kiinnitän seuraavassa huomiota vain asian säätämisjärjestyskysymykseen.

Arvioinnin lähtökohdat

Perustuslakivaliokunta esitti, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, mutta 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

Asiassa on siten valtiosääntöoikeudellisesti arvioitava säätämisjärjestyskysymyksenä sitä, onko vastineessa ehdotettu täsmennettäväksi 1. lakiehdotuksen (laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta) sääntelyä teknologisten ratkaisujen käytöstä merkittävästi niin, että siitä käyvät hallituksen esityksessä ehdotettua selvemmin ilmi eriasteisesti perusoikeuksiin puuttuvat teknologiset ratkaisut ja niiden käytön edellytykset ja rajoitukset (PeVL 51/2025 vp, kappale 9). Tältä osin riittävää on ratkaisujen jaottelu ja lainsäädännöllinen eriyttäminen niiden vaikutusten kannalta. Sääntelyssä tulisi mahdollistaa myös teknologian kehittymisen huomioon ottaminen. (PeVL 51/2025 vp, kappale 10.)

Uudet pykäläehdotukset

Sosiaalihuoltolain 47 §:ksi (Teknologiset ratkaisut asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa) ehdotetaan viisimomenttista säännöstä, jota on systematisoitu hieman aiemmasta poiketen. Pykälän 2 momentti on muotoiltu kohtaluetteloksi ja sääntelyä on täsmennetty. Sosiaalihuoltolain 48 §:n (Tekninen valvonta sosiaalihuollon toimintayksiköiden yhteisissä tiloissa) ehdotetaan neljämomenttista säännöstä, johon on lisätty muutamia seikkoja aiempaan nähden. Pykälän 1 momenttiin on lisätty säännös saniteettitiloissa sallituista teknologisista ratkaisuista. Muutosehdotuksille on myös laadittu perustelut.

Arviointi

Ehdotettua sosiaalihuoltolain 47 §:ää voi pitää lähtökohtaisesti varsin laajana ja jokseenkin monimutkaisena säännöksenä. Arvioinnissa on kuitenkin syytä ottaa myös sääntelykohteen vaikea ja moninainen luonne. Tarkoitettujen teknologisten ratkaisujen systematisointia ei voi pitää helppona tehtävänä. Verrattuna hallituksen esitykseen sisältyneeseen lakiehdotukseen sekä ministeriön aiemmassa vastineessa esitettyyn pykälämuotoiluun nyt arvioitavana oleva pykälämuotoilu on aiempaa täsmällisempi. Etenkin 47 §:n 2 momenttiin lisätty teknologiaa tarkentava kuvaus täsmentää sääntelyä. Myös 48 §:n 1 momenttiin lisättyä säännöstä saniteettitiloissa sallituista teknologisista ratkaisuista on pidettävä olennaisena muutoksena.

Ottaen huomioon myös ehdotettuja muutoksia hyvin selventävät kattavat perustelutekstit ja muut lausuntopyynnön liitteenä toimitetut sosiaali- ja terveysministeriön lisäselvitykset katson, että pykäläehdotus täyttää perustuslakivaliokunnan säätämisjärjestyskysymyksenä edellyttämän 1. lakiehdotuksen täsmentämisen. Vaikka perustuslakivaliokunnan esittämä säätämisjärjestyskannanotto jääkin mielestäni osin epäselväksi, käy nyt arvioitavana olevista pykälien muotoiluista arvioni mukaan ilmi eriasteisesti perusoikeuksiin puuttuvat teknologiset ratkaisut ja niiden käytön edellytykset ja rajoitukset tavalla, jossa teknologisia ratkaisuja on jaottelu ja eriytetty niiden vaikutusten kannalta. Sääntely vaikuttaa mahdollistavan myös teknologian kehittymisen huomioon ottamisen, kun siinä ei esimerkiksi tarkemmin nimetä tarkoitettua teknologiaa.

Kokonaisarvioni on, että sosiaali- ja terveysministeriön nyt laatimissa muutosehdotuksissa on otettu riittävällä tavalla huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 51/2025 vp esitetyt valtiosääntöoikeudelliset huomiot. Käsillä ei mielestäni ole sellaista eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaista epäselvyyttä ehdotettujen muutosten perustuslainmukaisuudesta, että asiasta olisi vielä hankittava perustuslakivaliokunnan lausunto.

Helsingissä 25.2.2026

Anu Mutanen, OTT, julkisoikeuden apulaisprofessori